

GIBRIL SANKOH

Inhoudsopgave

Geen levend wezen	7
Barrel	17
Straatvoetbal	27
Een vriend als cadeau	37
'Jij wordt niets in deze wereld'	43
Het doelpunt	53
Rebellen in de straten	65
Onderduiken	71
Het leven is ontregeld	79
Op de vlucht	85
In het ruim van een vrachtschip	93
Zwerven in het onbekende	101
Ter Apel	111
Verblijfsvergunning	119
Verhuizen	123
Witte bloemkool	129
De belofte aan Da Lima	137
Voor de hele groep	143
Het Sankohtje	153
Mijn club	163

Nur das beste ist gut genug	179
In de Bundesliga	187
Chinese pracht en praal	199
Nog een keer terug	209
Het elftal van Gibril	219
Epiloog	261

Geen levend wezen

Aan de Atlantische Oceaan in West-Afrika ligt, ingeklemd tussen Guinee en Liberia, Leeuwenberg, beter bekend als Sierra Leone. Het waren de langs de kust zeilende Portugezen die het land in 1462 vanaf hun schepen ontdekten. Zij noemden het gebied 'Serra Leoa', *Leeuwenberg*, door de vorm van de berg waar nu de hoofdstad en belangrijkste haven ligt: Freetown.

De Portugezen vestigden zich er echter niet. Het duurde nog lang voordat westerse machten werkelijke interesse in het stuk land toonden. Dat waren de Britten aan het begin van de negentiende eeuw. Zij maakten van het land een kolonie nadat het land al een rol had gespeeld in de trans-Atlantische slavenhandel.

Sierra Leone is een prachtig land, het is echt *hardcore* Afrika. Het heeft een omvangrijke bosfauna die ontelbare vogelsoorten rijk is. Verder kun je er allerlei apensoorten vinden, antilopen, krokodillen, nijlpaarden, buffels en olifanten. Het nationale dier van Sierra Leone is de leeuw. Hoe Afrika wil je het hebben?

In het zuiden ligt een zo goed als onbewoond stuk strand van bijna tweehonderd kilometer lang. Iets verder uit de kust

zijn er moerassen en in het binnenland is er behalve veel jungle, ook savanne. Men verbouwt er cacao, pinda's, koffie, mahonie, maïs en rijst. Met name veel rijst. De nationale boom van Sierra Leone is de palmboom.

In het noorden ligt op een schiereiland de hoofdstad Freetown waar veruit de meeste mensen wonen. In het midden van het schiereiland zijn er imponerende bergen terwijl het landinwaarts vlakker wordt. In het oosten zijn opnieuw bergen en heuvels. Daar komen de grootste rivieren vandaan en die maken in het binnenland landbouw mogelijk.

Het klinkt als een land waar een rijk leven mogelijk is. Zeker als je weet dat in Sierra Leone de grootste en mooiste diamanten ter wereld te vinden zijn. Als alles wat het land te bieden heeft aan de bevolking ten goede zou komen, zouden we nu niet over Sierra Leone spreken als een van de armste landen ter wereld. Daarbij zou de geschiedenis van het land vele malen minder bloederig zijn.

Leeuwenberg is om meerdere redenen een toepasselijke naam, want de inwoners hebben als leeuwen moeten vechten voor hun land. Het klinkt tegelijk ook heroïsch. Precies zoals auteur Wilbur Smith het beschrijft in zijn romans die zich voornamelijk afspelen op het Afrikaanse continent.

De Britten en vrije slaven hebben Freetown opgericht en zo werd het land een Britse kolonie. De plek waar nu Freetown ligt, was een verzamelplaats voor slaven die er uiteindelijk zijn blijven wonen. Nadat de slavenhandel illegaal was geworden aan het eind van de achttiende eeuw, patrouilleerden

de Britten bijvoorbeeld voor de kust en als er een handelschip langs voer, werd dat aangehouden en werd de zich aan boord bevindende "menselijke handelswaar" vervolgens in Freetown vrijgelaten. In het binnenland woonde de inheemse bevolking.

Anderhalve eeuw later, in 1961, komt Milton Margai aan de macht. Hij is populair omdat hij onafhankelijkheid nastreeft. Helaas sterft hij kort nadat hij aan de macht is gekomen. Zijn broer Albert volgt hem op. Die is radicaler en al snel minder populair. Uiteindelijk wordt hij bij de verkiezingen verslagen door de oppositie. En zoals zo vaak gebeurt in de geschiedenis is zijn opvolger, Siaka Stevens, nog veel slechter voor de bevolking. Deze Stevens heeft mooie praatjes en belooft het volk die waar te maken. Ondertussen zet hij het leger totaal naar zijn hand. Zo kan het gebeuren dat hij bij de volgende verkiezingen zijn tegenstander laat opsluiten. De concurrent op wie waarschijnlijk de overgrote meerderheid van de bevolking ging stemmen. We hebben het dan over eind jaren zestig. Pas in 1985 is Sierra Leone verlost van het juk van Stevens. Zijn opvolger is eerder door hem persoonlijk tot baas van het leger benoemd. Van verkiezingen is geen sprake want deze Joseph Momoh is de enige kandidaat.

Foday Sankoh is een man die in de jaren zestig al eens geprobeerd heeft om via een staatsgreep aan de macht te komen. Dat mislukt en hij verdwijnt voor zes jaar in de gevangenis. Na zijn vrijlating lijkt hij als fotograaf van bruiloften voor een ander leven te kiezen. Dit verandert als hij Libanese diamant-

handelaren als klant krijgt. Foday Sankoh ruikt geld, want wie veel diamanten heeft, beschikt over veel macht in Sierra Leone. Niet veel later heeft hij via zijn contacten geld genoeg om een rebellenbeweging op te zetten, het RUF genaamd.

Het is 1991 als Foday Sankoh een verschrikkelijke burgeroorlog ontketent. Als leider van zijn rebellenbeweging heeft hij het bovenal voorzien op de in Sierra Leone aanwezige diamantvelden. Die kunnen hem verzekeren van de financiële middelen om zijn uiteindelijke doel te bereiken: de macht overnemen in Sierra Leone. De burgeroorlog zou zo'n tien jaar aanhouden en het land grotendeels verwoesten.

In het begin krijgt Foday Sankoh nog wijdverbreide steun van de inheemse bevolking. Mensen leven in grote armoede, hebben weinig tot geen toekomstkansen en dat is een gemakkelijk klimaat om mensen voor zich te winnen. Slechter kan het immers niet, laat hij ze denken. Maar dat kan het wel.

De soldaten van Foday Sankoh blijken op een uiterst wrede manier te werk te gaan. De eerste vier jaar weet de overheid niet goed wat ertegen te doen. Tot maart 1995 als dezelfde overheid een bedrijf inhuurt om de rebellen van Foday Sankoh tegen te houden. Het bedrijf heet Executive Outcomes, een particulier militair bedrijf dat beschikt over goedgetrainde Afrikaanse soldaten. Zij kopen op de internationale markt voornamelijk van uiteenvallende Sovjetstaten veel wapens, tanks en helikopters. Het bedrijf verkoopt zich als een huurliedenleger aan landen die zijn prijs kunnen betalen. In dit geval besluit Sierra Leone met hen in zee te gaan om de rebellen

van Foday Sankoh tegen te houden. Hier doen ze een kleine negen maanden over. De rebellen worden teruggedrongen tot aan de grens met Liberia, een land dat nauwe banden heeft met Foday Sankoh. Einde burgeroorlog zou je zeggen. Niets is minder waar. Het ergste moet dan nog komen.

Het Westen oefent druk uit op de overheid van Sierra Leone. Die moet ervoor zorgen dat het huurlingenleger zo snel mogelijk het land verlaat. De Verenigde Naties zullen dan op hun beurt blauwhelmen sturen om als vredesmacht op te treden. De overheid zwicht en stuurt de soldaten van Executive Outcomes het land uit. Ondertussen hebben de Verenigde Naties moeite om een leger te vormen. Dat moet uit allerlei landen samengesteld worden en eigenlijk heeft niemand in het Westen zin om betrokken te raken bij een burgeroorlog in Sierra Leone. Zo ziet Foday Sankoh kans om met zijn rebellenleger terug te komen. Ze weten zich te hergroeperen en nieuwe mensen te rekruteren.

In 1999 valt het RUF opnieuw Sierra Leone binnen met een extreme terreurcampagne. De operatie heet *No Living Thing*. Zo luguber als dat klinkt, is het ook. Geen levend wezen. Alles en iedereen mag dood.

Het rebellenleger houdt verschrikkelijk huis. Freetown wordt binnengevallen en iedereen die het leger tegenkomt dreigt te worden verkracht, verminkt of vermoord. Handen en benen worden afgehakt, zelfs baby's ontspringen de dans niet. Je kan het zo brutaal niet verzinnen of het gebeurt. In de maanden van die verschrikkelijke operatie vallen er meer

doden dan in de acht jaar burgeroorlog ervoor. Bijna 300.000 vrouwen en kinderen worden slachtoffer van seksueel geweld. Niemand is veilig. Kinderen worden aan het vechten gezet, gouden bergen beloofd en volgestopt met cocaïne. Die drug zorgt ervoor dat ze aan het front durven vechten. Eenmaal aan het front krijgen ze maar één opdracht. Zoveel mogelijk mensen doden.

Het zijn met name Nigeriaanse troepen die Sierra Leone binnenvallen en de rebellen weten te verdrijven. Daarna komen de VN-troepen met veel Indiërs en Britten. Een pure vredesmacht die geen gewapend contact met de vijand mag hebben. Allemaal goedbedoeld, maar de militairen van de Verenigde Naties worden vaak uitgelachen door de nog niet verdreven RUF-rebellen. Die gaan verder waarmee ze bezig waren. Zo kan het gebeuren dat de rebellen op een zeker moment vijfhonderd blauwhelmen vasthouden in een kamp. Zij mogen immers toch niets doen. Het zijn vooral Indiërs en Britten die gevangenzitten. Daarop besluit de Britse overheid Special Forces naar Sierra Leone te sturen. Binnen een paar dagen is Freetown bevrijd.

Tussen januari 1999 en 2002 blijven de rebellen echter actief en doen ze nog steeds de verschrikkelijkste dingen. Pas in 2002 ontwapent de VN de rebellen definitief en weet daarmee de vrede te herstellen. De meer dan zeventigduizend ontwapende rebellen, onder wie vele kinderen, worden opnieuw geïntegreerd in de maatschappij.

Foday Sankoh wordt gevangengenomen en sterft in VN-

hechtenis in 2003 in een ziekenhuis in Freetown. Een doodsoorzaak wordt eerst niet gegeven, maar naar verluidt kreeg hij een milde beroerte en was hij na zijn gevangenne name ziek en gedesoriënteerd. Zo sterft hij nog voor zijn berechting een vreedzame dood. Ene Edward Conteh, bij wie zijn linkerarm bij de elleboog werd afgehakt door meedogenloze soldaten van Foday Sankoh zegt het na diens dood treffend: 'Hij is naar de volgende wereld gegaan om zijn oordeelsdag af te wachten.'

In de burgeroorlog zijn uiteindelijk meer dan 70.000 doden gevallen en 500.000 mensen zijn ontheemd. Tot op de dag van vandaag leven mensen met verschrikkelijke trauma's. Met het einde van de burgeroorlog eindigt de ellende voor Sierra Leone niet.

In 2014 wordt het land getroffen door het ebolavirus. Sierra Leone is het epicentrum van de uitbraak en de ebola blijkt ontzettend dodelijk. Het lichaam gaat vanbinnen helemaal kapot, slachtoffers bloeden uit hun poriën. Het virus komt vanuit de binnenlanden ook in Freetown terecht. Het slaat meedogenloos toe. Vierduizend mensen overlijden en de economie van het land wordt andermaal verwoest.

Ook natuurrampen blijven niet uit. Sierra Leone behoort tot de meest regenachtige gebieden van Zuid-Afrika. Modderstromen liggen altijd op de loer. De massale ontbossing rond de hoofdstad Freetown helpt niet bepaald mee. In de zomer van 2017 heeft de ontbossing na een hevige regenval een aardverschuiving tot gevolg. Dit alles zorgt voor een modderstroom

die ook Freetown treft. Er vallen duizenden doden.

Sierra Leone staat hoog op de armoedelijstjes. Logisch als je ziet waar het land allemaal mee te kampen heeft gehad. De levensverwachting van de bevolking ligt rond de 52 jaar en de kinderen zitten gemiddeld amper drieënhalft jaar op school. Meer dan de helft van de bevolking leeft in schrijnende armoede, terwijl het land over de mooiste en grootste diamanten beschikt. Alleen komen de kostbaarheden steevast in verkeerde handen terecht. Sterker nog, de burgeroorlog is met diamanten gefinancierd. Het laat zien wat rijkdom kan doen met een instabiel land als Sierra Leone. Om meer te weten te komen over de burgeroorlog in Sierra Leone is de film *Blood Diamond*, met onder anderen Leonardo DiCaprio in de hoofdrol, een aanrader. De film laat heel goed de psychologie achter de oorlog zien. Een dorpsbewoner uit de film komt met een cynisch citaat: *'Het is te hopen dat ze in dit land nooit olie vinden.'*

Desondanks hoef je in een arm land geen arm leven te hebben. Je kunt een liefdevolle en zorgzame moeder hebben die er alles aan doet om drie keer per dag eten op tafel te krijgen. Vrienden met wie je op straat voetballen kunt. Als je als jonge jongen beseft dat een plek om te slapen, elke dag eten en een bal om te voetballen, pure rijkdom is, dan heb je een rijk leven. Als je ook nog eens de mogelijkheid hebt om elke dag naar school te gaan, heb je weinig te klagen. En dat doe je dan ook niet. Sterker nog, je praat herhaaldelijk over een prachtige jeugd en je ogen beginnen te twinkelen als je het erover hebt.

Maar dan breekt er een burgeroorlog uit en bereiken de rovende rebellen ook jouw stad. Ineens ben je als vijftienjarige jongen niet meer veilig. Opeens moet je vrezen voor je leven, omdat de rebellen je als kindsoldaat met hen mee willen laten vechten. Plotseling is niemand in je omgeving meer veilig en dreigen je moeder, zusje en nichtjes verkracht te worden. In de straten wordt gevochten, kogels vliegen in het rond. Het huis waarin je opgroeit kan ieder moment in de fik gestoken worden en je schuilplaats kan worden ontdekt. Plotseling wordt er niet meer op straat gevoetbald en eindigt in één klap je bijna onbezorgde jeugd.

Als de rebellen eindelijk verdreven zijn, ben je nog steeds niet veilig. Nu moet je vrezen voor het bevrijdingsleger. Puur en alleen omdat je toevallig dezelfde achternaam hebt als de rebellenleider.

Dit is het bijzondere verhaal van een man die als kind gedwongen wordt te vluchten naar een vreemd land om aldaar een nieuw leven op te bouwen. Het is het verhaal van iemand die alles achter heeft moeten laten. Het is het verhaal van Gibril Sankoh.